राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगका माननीय अध्यक्ष श्री तप बहादुर मगरज्यूले
७६ औं अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार दिवस समारोहमा
दिनुभएको मन्तव्य

सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यूको प्रतिनिधित्व गर्दै समुपस्थित प्रमुख अतिथि माननीय उपप्रधानमन्त्रीज्यू
माननीय मन्त्रीज्यूहरू,
संवैधानिक निकायका प्रमुखज्यूहरु,
कुटनीतिक नियोगका प्रमुखज्यूहरु,
UN Resident Coordinator Ms. Hanna Singer-Hamdy
निजामती सेवा, सुरक्षा निकाय तथा अन्य सरकारी सेवाका उच्चपदस्थ राष्ट्रसेवकहरु,
गैरसरकारी संस्था महासङ्घका अध्यक्ष रामप्रसाद सुवेदीज्यू,
मानव अधिकार महाभेलाका संयोजक भोला भट्टराईज्यू
नागरिक समाज, गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधि, मानव अधिकारकर्मी र सञ्चारकर्मी मित्रहरु,
यो समारोहमा समुपस्थित सम्पूर्ण महानुभावहरु ।

सर्वप्रथम यहाँहरु सबैमा ७६ औं अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार दिवसका अवसरमा हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

आज संयुक्त राष्ट्र संघद्वारा मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र जारी भएको ७६ वर्ष पूरा भएको दिन अर्थात अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार दिवस । आजभन्दा ७६ वर्ष पहिला १० डिसेम्बरका दिन मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र जारी भएको थियो ।

यस वर्षको अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार दिवस समारोहमा आयोगको आमन्त्रणलाई स्वीकार गरी प्रमुख अतिथिका रुपमा समुपस्थित माननीय उपप्रधानमन्त्रीज्यूमा म मेरो व्यक्तिगत र आयोग परिवारका तर्फबाट समेत हार्दिक कृतज्ञता अर्पण गर्दछु ।

Our Rights, Our Future, Right Now भन्ने नाराका साथ आज विश्वभर ७६औं अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार दिवस मनाइँदै छ ।

अधिकार र दायित्वको समुचित प्रयोग र परिपालनाबाट मात्रै मानव अधिकारमैत्री समाजको निर्माण हुनसक्छ । आजको यो विशेष दिनले हामी सबैलाई आफ्नो अधिकार र दायित्वप्रति समान रुपले संवेदनशील बन्न प्रेरणा प्रदान गरोस् भन्ने मेरो हार्दिक कामना छ ।

संयुक्त राष्ट्र संघको सदस्य रहेको र मानव अधिकारसँग सम्बन्धित विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरूको पक्ष राष्ट्र समेत रहेको हुँदा हाम्रो मुलुकसँग मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण

र परिपूर्ति सम्बन्धी दायित्व पूरा गर्ने अभिभारा छ । राष्ट्रले ती दायित्वहरू पूरा गरे-नगरेको सम्बन्धमा निगरानी र खबरदारी गर्ने तथा दायित्व बहन गराउँनका लागि उत्तरदायी बनाउने जिम्मेवारी राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगसँग रहेको हुँदा मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण र परिपूर्तिका सवालमा नेपाल सरकार र राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग सहयात्रीको रुपमा रहेका छन् ।

नेपालको मानव अधिकारको बारेमा विश्वव्यापी आवधिक समीक्षाको तेस्रो चक्र सम्पन्न भइसकेको छ । आवधिक समीक्षाको हरेक चक्रमा राष्ट्रिय मानव अधिकार संस्थाको तर्फबाट आयोगले प्रतिवेदन पेश गर्ने गरेको छ । विश्वव्यापी आवधिक समीक्षाको तेस्रो चक्रमार्फत प्राप्त गरेका २३३ सिफारिसहरु मध्ये नेपालले १९६ वटा सिफारिसलाई स्वीकार गरेको छ र ती सिफारिसहरुको कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकारले कार्ययोजना समेत बनाई कार्यान्वयनको चरणमा रहेको छ। हालसम्मको कार्यान्वयनको अवस्था मध्यनजर गर्दा सबै उपलब्धिहरु हासिल गर्न सरकारको अथक र सार्थक प्रयास आवश्यक देखिन्छ ।

यसैगरी CEDAW committee मा बुझाउनु पर्ने सातौं आवधिक प्रतिवेदन समेत नेपाल सरकारले बुझाइसकेको छ भने त्यसउपर आगामी February महिनामा छलफल हुने कार्यतालिका पनि सार्वजनिक भएको छ। नेपाल सरकारबाट हालसम्म चालिएका यस किसिमका सकारात्मक कदमहरुको म हार्दिक सराहना गर्दछु । सन्धिजनित समितिमा पेश हुन बाँकी प्रतिवेदनहरु समयमै पेश गर्न आग्रह गर्दछु ।

Global Alliance of National Human Rights Institutions (GANHRI) ले गरेको मूल्याङ्कनमा राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग निरन्तर A status मा रहिआएको छ । आयोगको यो स्तरबाट हाम्रो मातृभूमिको अन्तर्राष्ट्रिय गरिमा अभिवृद्धि भएको छ भन्न पाउँदा म प्रशन्न छु ।

माननीय उपप्रधानमन्त्रीज्यू,

नेपालको मानव अधिकारको कुरा गर्दा संक्रमणकालीन न्यायको विषयलाई अलग गर्न मिल्दैन । दश वर्षे सशस्त्र द्वन्द्वको समयमा भएका मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनाका पीडितहरुको न्याय र परिपूरणको विषय अब हामी सबैको साझा सरोकार र जिम्मेवारीको विषय भएको छ । संक्रमणकालीन संयन्त्रमार्फत पीडितहरुमा न्यायको अनुभूति हुने गरी यो विषयलाई निष्कर्षमा पुऱ्याउनुपर्छ भन्ने आयोगको धारणा रहेको छ ।

नेपालले वर्तमान संविधान जारी हुनु अघि र त्यसपश्चात् पनि निर्माण गरेका कानूनहरु मानव अधिकारसँग सम्बन्धित छन् । तिनमा कतिपय कानूनहरु मानव अधिकारमैत्री बनाउनका लागि संशोधन गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएकाले आयोगले समय-समयमा नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस समेत गरिरहेको छ। आयोगको सिफारिस अनुसार ती कानूनहरुको सामयिक संशोधन हुनेमा म विश्वस्त छु ।

नेपाल सरकारले जारी गरेको पाँचौं मानव अधिकार राष्ट्रिय कार्ययोजना हाल कार्यान्वयनको चरणमा रहेको छ । यो योजनाले संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा मानव अधिकारको प्रत्याभूतिको लागि आवश्यक प्रबन्ध गरेको छ । प्रदेश र स्थानीय तहमा मानव अधिकारप्रतिको

दायित्व बोध गराउने जिम्मेवारी सङ्घीय सरकार र अन्य सरोकारवालाहरुको पनि हो । यस सम्बन्धमा सबै तहका सरकारहरुको आपसी समन्वय जरुरी छ ।

दिगो विकास लक्ष्य सन् २०१५-२०३० ले सबै प्रकारका गरिवीको उन्मूलन गरी मानव, पृथ्वी र समृद्धिको लागि एक समान, न्यायपूर्ण र सुरक्षित विश्व निर्माण गर्ने परिकल्पना गरेको छ । दिगो विकासका १७ वटै लक्ष्यहरु मानव अधिकारसँग सम्बन्धित रहेकाले तिनको कार्यान्वयनमा मानव अधिकारमुखी पद्धतिको अवलम्बन गर्न आवश्यक छ ।

हाम्रो मुलुकबाट धेरै नागरिकहरु रोजगारीका लागि विदेशिने गरेका छन् । उनीहरुले दुःखपूर्वक आर्जन गरी पठाएको विप्रेषणले मुलुकको आर्थिक जीवनमा धेरै योगदान समेत गरेको छ । तथापि, तिनै आप्रवासी कामदारहरू न्यूनतम मानव अधिकारबाट समेत वञ्चित भएको, विशेष गरी घरेलु कामदारहरू जोखिममा पर्ने गरेको र उनीहरुको श्रम शोषण हुने गरेको विषय सार्वजनिक भइरहेका छन् । यस्ता समस्याप्रति संवेदनशील भई मुलुक बाहिर रहेका आफ्ना नागरिहरुको मानव अधिकार रक्षार्थ आवश्यक कदम चाल्ने कार्यमा नेपाल सरकारको सक्रियता अझै बढ्नेमा म विश्वस्त छु ।

गत असोज ११ र १२ गतेको बाढीपहिरोका कारण क्षति व्यहोर्न बाध्य नागरिकहरुलाई पर्याप्त राहत तथा क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराई उनीहरुको मानव अधिकार प्रत्याभूति गराउन सरकारले अझै बढि प्रयत्न गर्ने आयोगको अपेक्षा छ ।

आयोगले आफ्नो संवैधानिक दायित्व निर्वाह गर्न सन् २०२१ देखि २०२६ सम्मका लागि छैटौं रणनीतिक योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । यस योजनाले सङ्घ, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा मानव अधिकारको संरक्षण तथा संवर्द्धनका लागि कार्य गर्न दिशानिर्देश गर्नुका साथै व्यवसाय र मानव अधिकार, जलवायु परिवर्तन र मानव अधिकार, भष्टाचार र मानव अधिकार, दिगो विकास लक्ष्य र मानव अधिकार राष्ट्रिय कार्ययोजनाको अनुगमन जस्ता कार्यक्रमलाई प्राथमिकतामा राखेको छ ।

प्रमुख अतिथिज्यू,

आयोगले सीमित स्रोतसाधन र चुनौतीका बाबजुत मानव अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने कार्य गरिरहेको छ ।

भूकम्पको महामारीबाट क्षतिग्रस्त भएको आयोगको भवन अझै निर्माण हुन सकेको छैन । आयोगको केन्द्रीय कार्यालय लगायत सबै प्रदेश कार्यालयहरु र प्रदेश शाखा कार्यालयहरु समेत भाडाको भवनमा सञ्चालन भइरहेका छन् । जसका कारण एकातिर वर्षेनी नेपाल सरकारको ठूलो रकम भाडाका लागि खर्च भइरहेको छ भने अर्कोतिर यसले आयोगको काम कारवाहीमा समेत प्रतिकूल प्रभाव परेको छ । म यसै मञ्चबाट नेपाल सरकार समक्ष आयोगका लागि उपयुक्त भवनको प्रबन्ध होस् भन्ने विशेष अनुरोध गर्न चाहन्छु ।

नेपाल सरकार समक्ष पेश गरेको लामो समय भइसक्दा पनि आयोगको सङ्गठन संरचना अझै स्वीकृत हुन सकेको छैन । जसका कारण आयोगको कार्यसञ्चालनमा कठिनाई उत्पन्न भएको

छ । पर्याप्त स्रोतसाधनको प्राप्ति र सङ्गठन संरचनाको स्वीकृतिका लागि समेत म प्रमुख अतिथिज्यूको ध्यानाकर्षण गराउँन चाहन्छु । यसैगरी राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग ऐन संसद्बाट जारी गर्ने कार्यमा पनि सरकारको सकारात्मक पहलकदमीको अपेक्षा आयोगले गरेको छ ।

आयोगको सिफारिसहरुको कार्यान्वयनको अवस्था उत्साहजनक नहुनु चिन्ताको विषय हो । आयोगको सिफारिस कार्यान्वयन नहुदा एकातिर पीडितहरुले क्षतिपूर्ति प्राप्त गर्न सकिरहेका छैनन् भने अर्कोतिर मानव अधिकार उल्लङ्घनका पीडकहरुलाई कानूनको दायरामा ल्याउन नसकिँदा र आयोगको सिफारिस र अदालतको फैसला कार्यान्वयन नहुँदा दण्डहीनताले प्रश्रय पाइरहेको अवस्था छ । कानूनी शासनको प्रत्याभूति र दण्डहीनताको अन्त्य गर्न सकिएन भने लोकतन्त्र सबल र मानव अधिकारको अवस्था सुदृढ हुन सक्दैन ।

त्यसैगरी मानव अधिकार सम्बन्धी अन्य संवैधानिक आयोगहरुको समेत सिफारिस कार्यान्वयन हुन सकेमा मुलुकको समग्र मानव अधिकारमा सकारात्मक योगदान पुग्ने मेरो विश्वास छ ।

सरकारी तथा निजी क्षेत्र र नागरिक समाजसितको सुसम्बन्धबाट मात्रै मानव अधिकार संस्कृतिको विकास सम्भव छ । राज्यको मूल ध्येय भन्नु जनअपेक्षाको सम्बोधन गर्नु नै हो । विधिको शासन र मानव अधिकारमैत्री कार्यप्रणालीबाट नै जनअपेक्षाको सही सम्बोधन हुने कुरामा दुई मत हुन सक्दैन । सदाझैं मानव अधिकार संस्कृतिको विकासका लागि हातेमालो गरिरहन म यहाँहरु सबैमा अनुरोध गर्दछु ।

नेपाल सरकारबाट हालसम्म प्राप्त सद्भाव र सहयोगका लागि म हार्दिक कृतज्ञता अर्पण गर्दछु । आयोगलाई अझ सबल, सक्षम र प्रभावकारी बनाउन भविष्यमा समेत निरन्तर सहयोग भइरहने मेरो विश्वास छ ।

मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण र संवर्द्धनका लागि आ-आफ्नो स्थानबाट योगदान गर्ने निजामती सेवा, सुरक्षा निकाय तथा अन्य सरकारी सेवाका सकल राष्ट्रसेवकहरुको म हार्दिक सराहना गर्दछु ।

आयोगको कार्यमा निरन्तर सहयोग गरिरहने बुद्धिजीवी, साहित्यकार, कलाकार, नागरिक समाज, मानव अधिकारकर्मी, सञ्चार जगत्, उद्योगी-व्यवसायी र सम्पूर्ण स्वदेशी तथा विदेशी संघ संस्थाहरूप्रति आयोग कृतज्ञ छ ।

अन्त्यमा, आफ्नो अमूल्य समय प्रदान गरी यो समारोहमा समुपस्थित प्रमुख अतिथिज्यू र सम्पूर्ण आमन्त्रित पाहुनाहरुमा हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दै बिदा हुन्छु ।

धन्यवाद !

२५ मङ्सिर २०८१